

SARUNA PIRMS PIRMIZRĀDES

Ar izrādes “Sirds noziegumi” režisoru Rolandu Atkočūnu sarunājas teātra zinātniece Ingrīda Vilkāse

Betas Henlijas (īstajā vārdā - Elizabetes Bekeres Henlijas) lugā “Sirds noziegumi” viena no trīs māsām Mega saka: “Viņai vajag nedaudz mīlestības”... Bet nedaudz mīlestības vajag visām trim lugas galvenajām varonēm. Tāpēc saruna *par* un *ap* izrādes tapšanu ar režisoru Rolandu Atkočūnu.

Ingrīda Vilkāse: Lugas materiāls, manuprāt, *ievelk* sevī, jo blakus lielam traģisku atklāsmju blīvumam vienlaikus valda tāds kā spēles vieglums, humors...

Rolands Atkočūns: Man liekas, ka darbs ir ļoti interesants. Jo, ja atrod pamatu, sakni un izrādes atslēgu, tad arī aktieriem strādāt un veidot izrādi ir interesanti. Tad parādās arī motīvi, zemteksts, veidojas zināms fons – kāpēc tēli tik dīvaini uzvedas un izturas viens pret otru. Un kāpēc notikumi veidojas tieši tā un ne citādi. Un tad visi (gan režisors, gan aktieri) saprot, *par ko* ir stāsts un *kāpēc* tas notiek... Cerams, ka skatītāji arī sapratīs (*smejas – I.V.*). Šobrīd lēnām virzāties. Nav tik vienkārši. Pirmajā mirklī tikai liekas, ka materiāls vienkāršs. Bet luga nepavisam tāda nav.

I.V.: Ko skatītājiem varētu pateikt, uz ko tad gatavoties - kāda virziena/ievirzes izrāde šī būs?

R.A.: Es vēlos visu darbību novirzīt uz detektīva sliedēm... Par atslēgu šādām domām kalpoja pats izrādes nosaukums. Tātad, ja nosaukums ir “Sirds noziegumi”, tad *noziegumam* ir jābūt: ja ir sirds – tad ir noziegumi, un, ja ir noziegumi, tad noteikti tas ir detektīvs... (*smaida – I.V.*) Tikai līdz tam ir “jāaizrokas”. Detektīva sižets tur jau parādās kādā senā notikumā, kurš it kā noticis pirms lugas sākuma: vīrietis-vīrs/tēvs pamet sievieti-sievu/māti, un rezultātā viņu trīs meitas paliek bez tēva. Bet tālāk notiek traģēdija ar māti... Un šis jau ir sākums detektīvam. Bet šobrīd kaut ko stingri noformulēt kā žanru būtu grūti un varbūt arī ne gluži pareizi. Mūsdienu teātri žanri pārklājas. Protams, būs arī komiski brīži, piemēram, Čikas tēlam, jo viņa, atšķirībā no māsām, ir sieviete, kas konkrēti zina, ko grib no dzīves...

I.V. Lugā gan šie traģiskie notikumi atklājas tikai pēdējās lappusēs...

R.A. Lugas varones jau visu laiku mēģina iesākt/uzsākt sarunu par šo notikumu viņu bērnībā, vienlaicīgi nemitīgi izvairoties no šīs tēmas. Tāpēc, ka par šādām lietām runāt nebūt nav tik vienkārši, un meitām tas vienmēr paliks kā noslēpums – kāpēc notika traģēdija ar māti. Droši vien no pagātnes notikumiem, ar kuriem viņām jāsadzīvo, arī izriet šo trīs sieviešu tālākā dzīve. Un, ja tu saņem agrā bērnībā smagu traumu, tad vai nu tas kļūst par zemapziņas procesu vai atkal tas ir kāds iekšējais zvērests. Un varbūt šis zvērests ir par to, lai atriebtos. Atriebtos visai vīriešu sugai...

I.V. Autore lugā radījusi trīs sieviešu dzīves un attiecību arhetipus, katrai no māsām iedalot kādu citu attiecību šķautni: viena māsa dzīvi pavada bez vīrieša, otra māsa mēģina vientulību kļiedēt ar daudz vīriešiem, trešā - apprecējusies ar bagātu un ietekmīgu vīru, taču izdara noziegumu... Tātad visi trīs gadījumi vēsta par nelaimīgām, pat traģiskām personībām...

R.A. Jā, un nevienā no gadījumiem nav labi. Visās šajās trīs dzīvēs sākotnēji – bērnībā – ir noticis kaut kas smags un negrozāms. Līdz ar to, arī visas attiecības un viņu psiholoģija, emocionalitāte ir “sasieta” ar to, kas notika. Mēs redzam un nesam šīs sekas. Visas dzīves garumā. Tur tad arī slēpjas šie *sirds noziegumi*.

I.V. Lugā kā viens no svarīgiem tēliem pieminēts Vecais Vectēvs. Par viņu māsas daudz runā, viņš arī kaut kādā mērā noteicis māsu dzīvi. Kā mēs varam lasīt aktieru sarakstā – izrādē mēs Veco Vectēvu arī redzēsim...

R.A. Jā, Vectēvs mums ir vajadzīgs kā absolūti reāla personība. Mēs arī esam sev formulējuši, ka viņš ir nevis mātes, bet tēva tēvs. Un pēc tam, kad viņa dēls pameta savas mazās meitenes un viņu mammu, Vectēvs ģimeni paņēma pie sevis. Uzņēmās atbildību.

I.V. Vai Vectēvam būs arī kāds teksts?

R.A. Jā, būs. Ir kino scenārijs (*1986.gadā tapusi filma ar tādu pašu nosaukumu pēc Betas Henlijas veidotā scenārija – I.V.*), un mēs nedaudz teksta ņēmām arī no turienes.

I.V. Lugā māsas ir pavisam jaunas – gandrīz vai ar tādu kā pusaudžu uzvedību...

R.A. Mums būs jau pieredzējušas sievietes. Es domāju, ka laika gaitā cilvēka būtība nemainās. Laika distance tikai to padziļina, dramatizē, padara vēl

smagāku un pat sarežģītāku. Es domāju, ka sievietes dzīvē ir milzīga psiholoģiska atšķirība starp trīsdesmit un četrdesmit gadiem. Ja tev ir trīsdesmit gadi, tad vēl dzīve piedāvā visas iespējas, bet, kad ir jau četrdesmit, šīs iespējas ievērojami samazinās, un kaut ko radikāli mainīt savā dzīvē ir ārkārtīgi grūti. Mūsu izrādē, atšķirībā no lugas, māsas ir bijušas viena no otras izšķirtas ievērojami ilgāku laiku, nekā tas ir lugā.

I.V. Vai šī luga varētu būt tāda kā variācija par tēmu “Trīs māsas”?

R.A. Domāju, ka nē. Sākumā tā varētu likties, bet ar šo līdzību (stāsts par trīs māsām) arī viss beidzas. Šajā lugā notikumi ir pilnīgi cita rakstura, jo pārdzīvojumi māsu bērnībā dod pilnīgi citu psiholoģisko domāšanas virzienu un arī citu psiholoģiskās uzvedības modeli.

I.V. Lugas centrālā ass ir trīs māsu satikšanās viņu bērnības mājās, bet kā tu formulētu lugas vadošo tēmu – vai tas ir stāsts par mīlestības ilgām, mīlestības trūkumu...

R.A. Domāju, ka tieši nosaukumā ielikta pamattēma. Kas tad ir sirds? Sirds nav tikai anatomisks jēdziens. Sirds - tās ir mūsu vēlmes, mūsu sapņi. Un noziegumi lugā tiek izdarīti pret saviem sapņiem, vēlmēm un galu galā – savu sievietes dabu. Nevienai no šīm māsām nerealizējas viņas sievietes būtība – nevienai no viņām nav bērnu, nevienai no viņām nav laimīgas kopdzīves. Bērnības psiholoģiskā trauma izmainījusi arī domāšanu. Un, iespējams, ka visu laiku šis traģiskais notikums viņām visām ir acu priekšā. Varbūt tieši tur un tajā brīdī šīs meitenes viena otrai deva kādu zvērestu... Varbūt tas bija skaļi, varbūt zemapziņā. Bet katra no viņām kaut ko nodomāja.

I.V. Kā tu atradi šo lugu?

R.A. O! Šis vispār ir stāsts! To pat var saukt par detektīvu! Es ilgi meklēju. Bija noteikums, ka vajadzīga luga trīs aktrisēm (patiesībā četrām). Galvā pāršķirstīju gandrīz visu pasaules dramaturģiju, “izrakos” pa materiāliem un sapratu, ka viss jau kādreiz ir uzvests un nav interesants. Jau biju piekūsis no šīs “izmeklēšanas”, rokas jau “nolaidās”... Bet tad vienā vakarā es sēdēju pie televizora un kaut ko tur skatījos (kaut kādus niekus...). Ienāca prātā doma - paņēmu savu laptopu un paskatīšos, kas man tur ir iesūtīts (man visu laiku kāds kaut ko atsūta – autori, tulkotāji u.c.). Un tad es skatos – luga lietuviešu valodā “Sirds noziegumi”. Attaisū. Sāku lasīt... Vau! Pēc tam ieeju internetā – o, Pulicera prēmija! Pēc tam meklēju tālāk. Arī kino 80.gados, un tā pati

autore veidojusi arī filmas scenāriju, kas nominēts uz Oskara balvu... Šī luga vienkārši pie manis “atnāca” - pati “iekrita rokās”. Gribējās jau arī sameklēt kaut ko īpašu, nevis vienkāršu sadzīvisku spēli. Kaut ko vairāk – dvēselei, prātam...

I.V. Vai tad, kad izrāde jau ir nodota skatītāju un kritiķu vērtējumiem, tev vēl gribas kaut ko pielabot, pakontrolēt, varbūt mainīt?

R.A. Jā, es skatos savas izrādes, kad rodas izdevība. Kādreiz arī kaut ko pielaboju, citreiz atkal ne, kā nepieciešams... Ja iet labi, tad ir ko pielabot...

I.V. ... un, ja slikti?

R.A. Tad vispār nav ko teikt... tad paslēpjos... (*smejas – I.V.*)

I.V. Vai izrādei esi izvēlējies arī kādu muzikālu fonu?

R.A. Jā. Būs komponists (*Giedrius Puskunigis – I.V.*), ar kuru es ilgstoši strādāju, tikai viņš neraksta no jauna mūziku, bet piemeklējam no jau uzrakstītā materiāla. Dažādus *gabalus*, kuri sen jau uzrakstīti. Izrāde bijusi pirms 20-30 gadiem, sen jau noņemta, mūzika palikusi. Un, ja mūzika der un tā ir lieliska, kāpēc to neizmantojot atkārtoti? Tā ka mūzika būs.

I.V. Izrādes beigās tomēr paliks arī kāda cerība, gaišums dzīvei?

R.A. Beigas šobrīd man ir tikai sajūtu līmenī, es vēl negribu visu atklāt. Tas ir kā līdzībā ar Londonas “Peļu slazdu”. Londonā bija uzvesta Agatas Kristi detektīvluga “Peļu slazds”. Šo izrādi spēlēja daudzus gadus (kāds 20, varbūt pat 30 gadus). Skatītāji brauca no visas Anglijas, un, kad no stacijas uz teātri brauca ar taksi un braucējs šoferim nedeva “tējas naudu”, tad taksists atklāja, kas ir slepkava... Līdz ar to, sabojāja skatītājam visu vakaru... Un tad jau arī vairs nebija ko skatīties, ja zini, kas ir slepkava.

I.V. Tad lai paliek kāda intriga...

R.A. Šobrīd darbs ir pašā vulkāna epicentrā, vēl notiek dažādi meklējumi, un tad tikai jau jāsaliek viss kopā...

I.V. Tad lai mums kopīgi izdodas - jums spēlēt un mums skatīties!